

K problematice současného úzu paroxytonického přízvuku v mluvě západních a jižních Čech

ZBYNĚK HOLUB

*Slezská univerzita v Opavě, Na Rybníčku 626/1, CZ – 746 01 Opava,
zbynek.holub@jpf.slu.cz*

SCN IV/2 [2011], 5–31

Avtor prispevka se osredinja na posebnosti naglasa (naglas na penultimi) na južnem in zahodnem Češkem, na pojav, ki ga je zabeležil v 70–80 % ustreznih zlogov na južnem in zahodnem Češkem, severno in zahodno od Plzna. Gradivo s področij Doudleby, Manětín in južni Plzen dokazuje, da se naglas na prvem zlogu navadno bolj dosledno pojavlja na začetku dvozložnic in ustvarja naglasno-prozodično domeno s predhodnim zlogom ali nenaglašeno predpono.

In this paper the author focuses on the peculiarities of stress (referred to as “accent on the penultima”) in southern and western Bohemia, a phenomenon he has documented in 70–80% of relevant syllables in southern and western Bohemia, north and west of Pilsen. The stress on the first syllable is typically more consistent at the beginning of the disyllabic word which forms a stress-prosodic domain with a previous syllable or with an unstressed proclitic, as evidenced in the Doudleby region, in the Manětín region, and south of Pilsen.

Ključne besede: naglas, besedna prozodija, penultima, južna in zahodna Češka

Key words: Stress, word prosody, penultima, south and west Bohemia

---

K problematice prozodické typologie

Pokud sledujeme vývoj prozodických prostředků ve slovanských jazycích, musíme se (nutně) zaměřit (kromě vývoje kvantity) rovněž na vývoj přízvuku a intonace. Obvykle se předpokládá, že zprvu převažoval přízvuk dynamický, expiratorní (podstatné byly změny v síle hlasu). Pro praslovanské období odlišujeme přízvuk volný a pohyblivý (měnily se v průběhu flexe). Často se (v této souvislosti) diskutuje o úloze melodického přízvuku, který se ke konci

praslovanského období měnil zejména v jihoslovanském prostředí. Intonace pak zahrnuje především rozdíly v průběhu tónové výšky (melodii hlasu; změny výšky hlasu v rámci slabiky). Původně se zřejmě jednalo o doprovodný fonetický příznak samohláskové kvantity, který se následně emancipoval (ovšem v sepětí s přízvukem; prakticky se intonační rozdíly rozlišují jen v přízvučných pozicích). Intonační poměry pak se odrazily zejména v jihoslovanských (melodicko-)přízvukových poměrech a v délkových poměrech českých či polských.¹ V tradiční prozodické analýze se o češtině předpokládá, že má fonemickou slabičnou délku, ale ne slabičnou intonaci. Počáteční přízvuk označuje hranice slova. Polské a slezské české dialekty ztratily samohláskové délkové rozdíly a v důsledku toho mají všeobecně poněkud silnější přízvuk na penultimě. V jižní slovanské skupině se však slabičná intonace často vyjadřovala prostřednictvím slabik (a vyjadřuje; srov. dále např. na modelu slovinštiny).

Z hlediska vokalické délky slovanská jazykověda slovanské jazyky klasifikuje buď jako jazyky, které vokalickou délku neznají (to jsou jazyky s přízvukem paroxytonickým²), k nimž se řadí i dolní lužická srbština (podobně jako polština),³ nebo jako jazyky, u nichž se pod přízvukem může objevit vokalická délka (to se týká i dialektů s odlišným typem silového přízvuku, než je ten, jímž se vyznačuje spisovná, popř. běžně mluvená či obecná čeština), popř. jako typy, u nichž vokalická délka není vázána na přízvuk: např. jazyky s přízvukem iniciálním⁴ (kromě horní lužické srbštiny) a melodickým (specifická je situace ve slovinštině: srov. Greenberg 2003, 234–251).⁵

Synchronní klasifikace slovanských jazyků (a dialektů) navíc neodráží vývoj jazyka; běžně mluvený úzus českých dialektů mnohdy musíme posuzovat diachronně; a to nejen v češtině; vokalická kvantita (v souvislosti s kvalitativními rozdíly samohlásek) zanikla ve většině polských dialektů (již v 15. stol.) a v kašubštině (patrně na přelomu 16. – 17. stol.);⁶ naopak na českém

¹ V suprasegmentální rovině si tedy všimáme především základního přízvuku a melodie (přičemž tyto akustické projevy nemusí být na sobě vzájemně závislé; to platí i o projevech intonace nejen ve výpovědích, ale též při užití různých lexikálních jednotek. Stále však platí, že musíme sledovat celek výpovědi, nikoliv jenom projevy přízvučných poměrů na jednotlivých pojmenováních). Pokud ovšem hodnotíme českou slovní prozodii, nemůžeme ani české dialekty klasifikovat jinak než jako *netónové*; dále je pak důležité (ne)užití přízvuku (dynamického či melodického) ...

² Ovšem jiné jazyky (dialekty), kde vokalická délka nehraje výraznou roli (např. východoslovanské a jihoslovanské, částečně i makedonské dialekty) jsou neparoxytonické.

³ V dalším výkladu se však zaměříme na reflexi zmíněného typu přízvuku v jihočeských a v západočeských dialektech. Přičemž právě jihozápadočeské dialekty se fonemickou kvantitou vyznačují.

⁴ Také v češtině je běžné užití slovního přízvuk na první slabice; obvyklá tvrzení o nezávislosti kvantity na přízvuku tu ovšem nejsou vždy průkazná /např. s ohledem na moravské dialekty apod.) ...

⁵ V této souvislosti si dovoluji p. prof. Greenbergovi z Kansasu upřímně poděkovat za četné připomínky a podněty, v jejichž rámci mne na řadu problémů přímo upozornil.

⁶ Ale (např.) východoslovanské dialekty si udržely kvantitu až do 18. století.

jihu a západě nejen v I. polovině 20. století, ale v promluvách mluvčích z řad nejstarší generace prakticky dodnes přežívají typy s vyjádřenou kvantitou vokálů: *slouze* (zmiňoval již B. Havránek 1934: 335), *pína*, *plíva* (Sukač 2009: 175–182, Utěšený 1986: 28), *minoul*, *sed'il* (Havránek 1934: 28–33, Utěšený 1986: 34n), *houmísel* (tamtéž; souborněji ke vztahu kvantity a přízvuku také: Holub 2010: 20n).

Prozodické (a zejména přízvukové) poměry českého jihu (popř. i českého západu) se ocitly v ohnisku zájmu jazykovědců již ve 30. letech 20. století. V časopise *Naše řeč* se věnoval intonaci české věty např. Stanislav Petřík, který se již v oné době zmiňuje o postojovém charakteru intonace a o její závislosti nejen na rozpoložení jedince, ale i na proměnách prostředí (včetně aktualizace; srov. již Petřík 1934), což je dnes (v rámci výzkumu běžně mluvené řeči) problematika veskrze aktuální.⁷ Obzvláště v anglosaském (v angloamerické sociolingvistice) prostředí s tím souvisí i fonologický aspekt výkladu tzv. *registru*;⁸ v návaznosti na strukturalistický výklad funkčních stylů, popř. (historicky) i funkčních jazyků (z hlediska oblasti „užití jazyka“; Čermák 2001, s. 43, sekundárně: tamtéž, s. 94), a na současné pojetí jazykové stratifikace. Ve 30. letech 20. století se také na stránkách časopisu *Naše řeč* objevily studie o specifické melodii západočeského typu, o tzv. „plzeňském zpívání“. Zvukové jádro výpovědi (tj. intonační centrum – představující obvykle větný přízvuk) je specificky zvýrazněno. Slabika bezprostředně předcházející vlastnímu jádru má funkci intonačního vrcholu (v tónové poloze, která je výrazně zvýšena). Znamená to tedy, že se ultima (poslední slabika slova) znatelně prodlužuje; je nositelkou významného přízvuku; hovoříme též o utváření typické větné melodie. V průběhu jednoho větného úseku můžeme běžně sledovat intonační proměny (variantnost); melodie v pozici před jádrem výpovědi většinou plynule stoupá až k dosažení intonačního vrcholu. Následně ovšem může stagnovat, kolísat (v takovém případě se v mluvním úseku objevuje druhý intonační vrchol), klesat nebo stoupat. V žádném případě ovšem (ani následně) nepřekročí první intonační vrchol (tedy ani tehdy, navazuje-li melodie stoupavá; klesavá melodie pak zpravidla nevede k poklesu na nejnižší hlasovou úroveň, proto na výpovědi pozorujeme charakter neukončenosti; srov. Jančák 1966: 107–121, Voráč 1992: 83–84).⁹

⁷ Do jisté míry uvedené problémy souvisí i s problematikou sociolingvistickou (např. s tzv. *registry*, *rejstříky*; srov. dále; alespoň zprostředkovaně jim věnujeme pozornost i v hlavní části článku). Zajímavé je v tomto smyslu nejen generační odlišení mluvčích, ale též určité odlišení promluv z jihu a ze západu Čech (srov. dále ukázky výpovědi z českého jihu a západu). Také zachycení *registru* by měl zohlednit připravovaný výzkum jazyka Chodska (srov. např. pozn. 24).

⁸ Jedná se tu o pojetí variety jazyka vymezené (definované) sociální situací, např. formální, náboženskou aj., na škále všech ostatních; tedy též o rozsah stylů, stylistických prostředků (Čermák 2001: 43, 279), ale rovněž o související projevy intonačního charakteru.

⁹ Jančák (1966) zatím poskytuje nejpodrobnější popis slabičných intonačních proměn na vzorku textů z této oblasti (vlastně z chodských vesnic, i když se někdy hovoří o analýze „mluvy Plzně“; o tzv. plzeňském zpívání), který sestává se z 5 celých stran přesného notového záznamu (včetně melodie a rytmu) 185 promluv různé délky, které Jančák

Na českém jihozápadě ovšem nalézáme více jevů prozodického charakteru, které jsou od obecněčeského (popř. spisovného) úzu jazyka značně odlišné. Podobně jako *plzeňské zpívání* sledují dialektologové na jihu Čech (popř. i na západě Čech) přízvuk na předposlední slabice slova (tedy na *penultimě*), tj. přízvuk *paroxytonický*, který je jinak doložený spíše v promluvách obyvatel slezských, popř. východomoravských (a snad i východočeských) lokalit, dále pak v některých lokalitách na Slovensku (zejména na pomezí Slezska, dále na severu a na východě) i (obecněji) v Polsku (v jistých pozicích i v kašubštině), ve vojvodinské rusínštině, ve východoslovanských lemkovských nářečích (dialekty Lemků v Polsku a na východním Slovensku mají fixní přízvuk na předposlední slabice) a v některých nářečích dolnolužickosrbských.¹⁰

Novější výzkumy a současná teorie

V dřívějších pracích jsme již reagovali na výklad v duchu teorií tzv. metatonie¹¹. Na základě analýzy promluv rodilých mluvčích v některých jihočeských lokalitách (např. na tzv. Doudlebsku, v oblastech tzv. Blat a na širším Třeboňsku) jsme usoudili, že se tu setkáváme (především v suprasegmentální rovině, např. v rovině přízvuku) se zvýrazněním předposlední slabiky (*penultimy*) víceslabičných slov. Je ovšem otázkou, zda se tu jedná o přízvukování stejného typu, s jakým se setkáváme právě ve Slezsku. Pokud se tu totiž skutečně jedná o paroxynomický typ přízvuku, musíme uvažovat o jeho souvislosti s melodickou stránkou řeči; např. v porovnání se „slezským“ stavem; popř. snad též o širším akcentologickém vývoji, např. v porovnání s tzv. „plzeňským zpíváním“ nebo s doklady přízvuku na zájmené příklonce (*viděl ho*) na západě Čech a na západním okraji doudlebského regionu (na Křemežsku; srov. také výklad dále).

Jaroslav Voráč zpočátku navázal na Havránkův výklad, přičemž preferoval spíše názor o pravděpodobném archaickém původu přízvuku na *penultimě* v (okrajových) jihozápadočeských nářečích, který rovněž chápal jako zvláštní typ melodie (umístění melodického vrcholu) na Doudlebsku a na Prachaticku. Doplnil však další doklady z původního národnostního ostrůvku stříbrného a z Manětínska (Voráč 1955: 70).

Později už píše jednoznačně: o zbytcích archaického slovního přízvuku na předposlední slabice (slova) ve spojení s melodickým vrcholem, které jsou doloženy ve výpovědích rodilých mluvčích na jihozápadních okrajích oblasti

---

produkoval tím, že poslouchal dialekt z pásky a reprodukoval úroveň slabičné intonace, změny a délky (formou klavírních přehrávek). Během našeho výzkumu jsme ale dnešní rozsah výskytu tzv. „plzeňského zpívání“ nesledovali.

¹⁰ Jev byl zaznamenán také již ve 30. letech 20. století, kdy na tuto „jihočeskou“ zvláštnost upozornil Bohuslav Havránek ve III. díle Československé vlastivědy v části Nářečí česká: Havránek 1934, s. 115–116, 155–156 (srov. výklad dále).

¹¹ ...srov. např. Dybo 1981; dále Sukač 2011: 141–152; k jihočeským nářečím vztáhl Sukačův výklad Holub 2010: 19–21

užívání českých nářečí v užším smyslu (s odkazem na výklad M. Romportla a na upozornění K. Horálka, že „žádný ze slovanských jazyků, v nichž se přízvuk ustálil na některé koncové slabice, nezachoval samostatnou samohláskovou kvantitu. ... Je možno dokonce mít za to, že v polštině přemístění přízvuku z počáteční slabiky na slabiku předposlední spolurozhodovalo o zániku samostatné kvantity“ (Voráč 1976: 21). Uvádí též, že Havránek zjištění týkající se některých okrajů jihočeských (Prachaticka a Doudlebska) doplnil podobnými údaji z některých úseků západočeských (zejména z Manětínska a z Kralovicka) – s připomínkou, že „na celém jihozápadě bývá ... na konci slovních spojení nebo větých úseků přízvuk spojený s melodickým vrcholem na předposlední slabice slova, které tvoří obvykle jádro dílčí výpovědi a je víceslabičné...“, takže na něm spočívá „...někdy i přízvuk větý...“ (tamtéž). Na základě (tehdy) novějších výzkumů Voráč usoudil, že ... „oblast výskytu tohoto archaismu na jihozápadě je mnohem větší, než bylo známo v dřívější době.“ Odkazuje též na názor A. Lamprechta, že tento archaický stav přízvuku a melodie v jihozápadních Čechách představuje „...vývojově přechodné stadium...“ a že „...na většině jazykového území přešel ... velmi brzy z tohoto přechodného stadia na první slabiku, na rozdíl od obou okrajů...“ (Voráč 1976: 21–24).

Ve výše zmíněném jazykovědném svazku Jihočeské vlastivědy pak Slavomír Utěšený popisuje zvláštnosti jihozápadočeského typu přízvuku na penultimě takto:

V zachovalejších jádrech jihozápadočeské oblasti se dodnes zachoval archaický typ věté melodie s vrcholem na předposlední slabice kóla, která při vytýkání může být u nejstarších mluvčích doudlebského úseku zvýrazněna i silově, takže se jeví jako důrazový přízvuk dynamický. Jde přitom o „vzorec“ melodický, který se neváže na normální přízvukové poměry a na zdůrazněném místě může stát i nepřízvučné slůvko; z řady příkladů uvedených u Voráče (Voráč 1976: 21–23) citujeme: *posatíte se, no tak je to* (Blata), *bel zavřenej von i já* (Stříbrsko). Podobné případy uvádí i L. Švestková z Volyňska. Na Doudlebsku byly v Soběnově zachyceny např. takovéto úseky se zároveň zřetelně dynamicky zvýrazněnou předposlední slabikou: *to som tu povídala... prase začalo lítat po dvoře tule u Řezníčků... jak je poráželi u Hejtmánků*. Doklady melodického zvýraznění – tónového zvýšení předposlední slabiky na konci kól byly získány až k linii Rakovník – Příbram – Třeboň, velmi živý je pak dosud tento jev i na moravském úseku v okolí Dačic. Pozornost popisu a výkladu „přízvučné“ jihozápadočeské předposlední slabiky věnovala řada badatelů – též v srovnávacím slovanském rámci (B. Havránek, M. Romportl, K. Horálek, A. Lamprecht, J. a L. Bachmannovi). Není-li dnešní stav jen oslabeným odrazem starších stadií, zdá se být jihozápadočeský typ záležitostí spíše jen diferencovaného regionálního vývoje v rámci zvláštních rytmomelodických typů, k nimž patří i tzv. plzeňské zpívání apod (Utěšený 1986: 33).¹²

¹² Ovšem také Pavel Jančák ve svém stručném shrnutí lokálního výzkumu tzv. „plzeňského zpívání“ (1966; v poznámce 21 na s. 115) upozorňuje na příklad typu z Tyřovic a Skryje (jižní Křivoklátsko, tedy ze severozápadu sledované oblasti) *Já tam nepolezul!*, v němž se plzeňské zpívání typu „aAC“ (i.e., a = stoupající prenucleus + AC = stoupající-klesající) kombinuje s melodickým stoupáním v penultimě. Tento poslední příklad se jeví jako nejvíce frekventovaný typ.

Vzhledem k tomu, že do dnešní doby nebyl komplexnější popis paroxytonického přízvuku pro český jih a západ podán, věnujme nyní pozornost rozdílu ve výše uvedených hodnoceních (a teprve posléze pak bude možné přejít k dokladům, které jsme získali v průběhu vlastního terénního výzkumu).

Autoři Českého jazykového atlasu (Balhar, J. a kol. /eds./, díl 5., 2005: 189; dále ČJA 5) samostatně problém přízvuku neřeší; z hlediska kvantity vokálů sledují (např.) formy typu *kráj*, *spláv*, které považují za novější. Upozorňuje se tu na problematiku vývoje kvantity, především pak dlužení vokálů, které může souviset s rozkolísaností a nejednotností ve vývoji přízvuku a intonace, s procesem působení různých analogií i s tendencí k náhradnímu dlužení, která se nemusela prosadit ve všech pozicích, kde k tomu byly vhodné podmínky, ale ani na celém území českého národního jazyka (ustálila se tedy jen u některých pojmenování a v některých oblastech; srov. tamtéž: ČJA 5, s. 189). Spíše než k postavení přízvuku (slovního či větného) tu lze diskutovat o oprávněnosti starších metatonických výkladů (srov. výše).

K rozšíření a k současnému stavu výzkumu paroxytonického přízvuku

Shrneme-li dosavadní vývoj názorů na paroxytonický přízvuk na českém jihu a západě, docházíme k závěru, že jedině, v čem se jazykovědci zcela shodnou, je skutečnost, že se jedná o přízvuk na penultimě. Původně se uvažovalo nejen o přízvuku větném, ale i o přízvuku slovním, jehož realizace je spojena se zvláštním typem melodie, tedy s užitím vyššího tónu, s posunem přízvuku na melodický vrchol slova (tj. s „umístěním“ tohoto vrcholu; srov. Havránek 1934: 115–116,¹³ 155–156);¹⁴ materiálově výklad doplnil J. Voráč, jenž upozornil na výrazně větší rozšíření jevu, než na jaké usuzoval B. Havránek (Voráč 1955: 70; 1976: 21–24, 34; později již ovšem Voráč zdůraznil, že takový přízvuk je nutno chápat i větně, neboť tvoří víceslabičné jádro dílečkové výpovědi; Voráč 1976: 21). J. Voráč dále zjistil, že „...přízvuk na předposlední slabice (jako melodicko-rytmický útvar) je nejzřetelnější v doudlebských lokalitách, kdežto jinde bývá poměr složky melodické a dynamické někdy problematický...“; na ostatním jihozápadě pak usuzoval na „reliktní melodicko-dynamickou kadenci, jejíž ustrnulý tvar se pak přenáší i na jiné případy: na koncová seskupení slov jednoslabičných nebo dokonce na úseky zakončené příklonkou...“ (zde upozorňuje na podobné souvislosti jako B. Havránek, který psal o možné souvislosti

¹³ B. Havránek uvádí možnost, že se vedlejší přízvuk ve slově stal postupně silnějším než hlavní, ale uvažuje též o starší vývojové etapě „československého jednomístného přízvuku“. Důležitý je zejména jeho odkaz na archaický ráz tohoto typu přízvuku. Na předposlední slabice zaznamenal vyšší tón (melodický vrchol slova) na Doudlebsku a na Prachaticku. Upozorňuje též na možnou souvislost se závěrečnou kadencí na Plzeňsku.

¹⁴ Havránek opět sleduje nejvyšší tón (melodický vrchol) slova; paroxytonický přízvuk dále dokládá i na Ještědsku, kde se v té době objevovala i antepenultima.

se „závěrečnou kadencí na Plzeňsku“; tamtéž, s. 22–23, 156).¹⁵ S. Utěšený však už o uvedeném jevu psal výlučně jako o kontextové záležitosti výpovědi, kdy usuzoval na archaický typ větné melodie (s vrcholem na předposlední slabice kóla) a zvýrazňoval i důrazový (dynamický) charakter tohoto typu přízvuku (silové zdůraznění při vytýkání zvláště na Doudlebsku). Utěšený přitom zdůrazňuje „vzorec“ (*rytmo*)*melodický*¹⁶ (bez vazby na normální přízvukové poměry, mnohdy s nepřizvučným slovem na zdůrazněném místě; s odvoláním na J. Voráče 1976: 21–23; opět s odkazem na obd. jev – na tzv. *plzeňské zpívání*). Doklady melodického zvýraznění penultimy na konci kól posouvá nejen k výše zmíněné „severní linii“, ale (překvapivě) též na Dačicko (v souladu se svým předchozím výzkumem na českomoravském pomezí).¹⁷

Následně zjišťujeme, že od rozmezí 70.–80. let 20. století nebyla jihozápadočeskému typu přízvuku na penultimě v odborných pracích věnována náležitá pozornost. Nemáme přitom nikterak v úmyslu „upozaďovat“ úsilí týmu dialektologického oddělení ÚJČ AV ČR při zpracovávání projektu ČJA, který na dosavadní stav poznání (publikačně prezentovaný do III. čtvrtiny minulého století) navazoval. Ale popis, který nám poskytl 5. díl ČJA (kdy lze hovořit o zprávě aktuálnější snad vzhledem k roku vydání, nikoliv však příliš s ohledem na data sběru podkladových materiálů!), nás k pochopení příčin ustálení (a vývoje) přízvuku na penultimě blíže neposune.

K příčinám rozšíření paroxytonického přízvuku se v minulosti vyjadřovalo více autorů. Nejčastěji byl (popř. je) považován za původně vedlejší, po zesílení pak (lokálně) hlavní (pokud došlo k přesunu přízvuku ze slabičné *primy*, mohlo současně dojít i k zániku vokalické kvantity), nebo za doklad archaického jazykového vývoje (S. Utěšený v této souvislosti psal o „oslabené reflexi starších období“ a o diferencovaném regionálním vývoji; ve shodě s B.

¹⁵ Ve vztahu k melodické kadenci na konci slovních spojení na Plzeňsku a na Chodsku Havránek upozorňuje na skutečnost, že v takovém případě je poslední slabika značně vyšší a prodloužená (*uděláme to*). Obdobný příklad ale zachytil též na jihu Čech, na Prachaticku (zachovaný patrně v rozkaze: *Hondzo, dej to sem!*).

¹⁶ „Hudební stránkou“ jazyka se v minulosti nezabýval jenom L. Janáček (jak se často traduje), ale již ve 30. letech 20. století (výše zmíněný) jazykovědec S. Petřík. „Hudební aspekt“ jihozápadočeského přízvuku sledoval i výše zmíněný P. Jančák (1966). Také dnes se v této oblasti nabízí řada možností pro případnou spolupráci jazykovědců (také dialektologů, ale především fonetiků) a teoretiků hudební vědy (popř. etnografů). V současné době podobně široce pojatý výzkum (bohužel) nikde neprobíhá (tedy ani v jiných oblastech užívání komplexu českého národního jazyka než na českém jihozápadě!).

¹⁷ S. Utěšený ve své starší práci (1960: 56, 57n.) upozorňoval spíše na sekundární krácení vokálů ve slovech a na nestejně projevy analogie; dokonce i s dokladem *rejba* (srov.: Sukač 2009) a s kolísáním v rámci odlišení významu (*draha x dráha*); v duchu metatonických výkladů se hovořilo o střidnicích za staré přízvučné délky ražené (v porovnání s polským typem, který vokály krátil, a s typem slovinským, kde zůstaly podle této teorie nezkráceny; srov. Utěšený 1960: 56 a Utěšený 1986: 33; ve světle současné kritiky těchto teorií: Sukač 2009).

Havránkem a J. Voráčem porovnával sledovaný vývoj s projevy „plzeňského zpívání“. Ve shodě s jazykovědcem F. Jílkem odkazuje Utěšený na případné vztahy k jihoslovanskému vývoji¹⁸).

Zajímavým podnětem pro výklad „jiho(západo)českého přízvuku na penultimě“ je bezesporu příspěvek, jenž upozorňuje na situaci ve slovinském dialektu rakouské oblasti v údolí řeky Gail (slovinsky *Ziljska dolina*; u hranice s Itálií; obd. na jihu Slovinska: Zilje), který je dodnes živý – a kterému věnoval svou práci Tijmen Pronk (2009; o. c. srov. zejména na s. 18: *Like most Slovene dialects, the Patschach dialect has the accent that not only distinguishes the place of the ictus, but also the fonemic quality of the stressed vowel... a dále: ...the tonemic distinction in the Ziljsko dialect is not so much between a rising and the falling pitch, but ether between low pitched accent... and high pitched accent... tone...).* Zajímavý je tu popis realizace přízvuchného napětí mezi tónovým vyjádřením nízkým (akutovým) a vysokým (cirkumflexovým). Ve víceslabičných klíčových slovech „ziljinského“ dialektu se tónový vrchol posouvá ve slově o dvě slabiky doprava; do celku jednoho taktu jsou však započítána i případná enklitika (jedná se tedy o taktové slovo; dále k tónovému charakteru slabik: Pronk 2009: 18¹⁹). M. Greenberg následně ukazuje na paralelní situaci v jihočeském doudlebském dialektu. V takovém případě opravdu nelze vyloučit, že čeští mluvčí obvykle vnímají slovní prozodii v souladu s běžně mluvenou řečí, která se (v tomto smyslu) může od jiho(západo)českého prozodického úzu lišit, takže vnímají doudlebský přízvuk jako *ikt* v předposlední slabice (na podobný „akutový“ přízvuk odkazuje M. Greenberg i na příkladu goreňského nářečí v jižním Štýrsku; obd. na jihu Slovinska srov. oblast Gorenjska; v doudlebské lokalitě sleduje Greenberg tuto situaci přednostně u dlouhých slabik). V tom případě by jihočeská nářečí mohla zachovávat stopy tónových kontrastů (podrobněji Greenberg 2010: zejména s. 491). Podobně jako ve slovinském ziljinském dialektu se na jihu Čech dochovává glotální *ráz* před samohláskou na začátku slova a na morfematické hranici, což vede k udržování výslovnosti bez proteze (v porovnání s jihoslovanským stavem opět Greenberg 2010: 491; podrobněji k situaci slovinských nářečí např. Greenberg 2003: 234–251).

Patrně můžeme souhlasit s Voráčovým názorem, že na většín části českého jihozápadu se uvedená melodicko-dynamická kadence na penultimě vyskytuje reliktně (popř. i v rámci jednoho či dvou následných taktů na slabice předposlední v taktu; a to dokonce i v případě, že takt končí slovem jednoslabičným či dvouslabičným); ale na Doudlebsku se o paroxytonickém přízvuku jako o reliktní kadenci nedá hovořit (ani dnes; vlastním výzkumem jsme podobnou situaci následně doložili také v některých lokalitách Třebońska a na Suchdolsku!).

¹⁸ Jihoslovanské jazyky jsou někdy označovány jako „jazyky se slovní intonací“ (*pitch-accent languages*); kombinuje se tu přízvuk, intonace a délka. (Rovněž v této souvislosti bych rád poděkoval kol. Mgr. et Ing. Romanu Sukačovi, Ph.D., za četné konzultace a připomínky k problematice akcentologie.)

¹⁹ Původní primárně přízvuchná slabika v tomto slovinském dialektu nese nízký tón a sekundárně přízvuchná slabika nese vysoký tón.

Poznámky ke korpusu dat

Předkládaná data reprezentují celý korpus dat; včetně statistických údajů zahrnutých do přílohy II. (srov. tabulky č. I. dále) a jejich upřesnění v příloze III. (v následných tabulkách č. II). Soubor zahrnuje všechny relevantní příklady slov s přízvukem na předposlední slabice, které jsou dialektologicky transkribovány v rámci konkrétních kolokací (na základě materiálů zdrojového korpusu). Data jsou postupně prezentována v návaznosti na výklad o projevech paroxytonického přízvuku na českém jihu a západě (nikoliv ovšem důsledně na základě příslušných kategorií v tabulkových sloupcích). Slabiky obsahující distinktivní rysy (tj. projevy zvláštního přízvuku) jsou vyznačeny tučně.

Vybrány jen ty části výpovědi, v jejichž rámci se příznakový přízvuk mohl projevit (bez ohledu na to, zda se skutečně realizoval na všech víceslabičných slovech, popř. v jiných pozicích, kde by to bylo možné očekávat).

Dokonce i v případech, kdy je umístěn přízvuk na první slabice, lze (zejména na českém jihu) přepokládat, že intonační průběh melodie následuje spíše po něm (a je výrazný na následné slabice). U přízvuku na první slabice jinak v češtině není vždy zcela jasné, v jakém vztahu je s intonací.²⁰

Množství zaznamenaných přízvuchých jevů je ovšem vždy přímo úměrné délce zvoleného textu; výběr mluvčích i rozsah textu tu byl většinou aleatorní (a z celkového textu vlastně vybíráme pouze ty pasáže, kde lze příznakové jevy očekávat). Zastoupení paroxytonického přízvuku (a jevů obdobného typu) v celkovém vzorku i ve výpovědích jednotlivých rodilých mluvčích bylo tedy nutné vyjádřit poměrně (tedy procentuálně).

Jako základní jednotku délky nejmenší části projevu, kterou je možné samostatně realizovat ve výpovědi, jsme zvolili slabiku (syllabu); zejména proto, že výše zmíněný Pronkův popis realizace přízvuchného napětí mezi tónovým vyjádřením nízkým a vysokým (Pronk 2009: 18) ani Greenbergův názor, že čeští mluvčí vnímají doudlebský přízvuk jako *ikt* v předposlední slabice (Greenberg 2010: 490–491), nelze v jihozápadočeských podmínkách doložit bez dlouhodobého výzkumu.²¹ Tzv. „počet slov“ tu jako základ statistického hodnocení přijmout nemůžeme; počet vyslovených slabik se mnohdy výrazně liší nejen v rámci jednoho lexému, ale i v rámci jednoho „vysloveného“ taktu. Navzdory předpokladu, že k tónovému zvýšení dochází *před* penultimou (v podstatě: na její hranici), tedy zaznamenáváme ty případy, které se rodilemu

²⁰ S ohledem na průběh intonace na slabice slovu s přízvuchnou primou předcházející – nebo na slabice po přízvuku následující... Naopak u paroxytonického přízvuku lze předpokládat, že na něm vrcholí též intonace.

²¹ V tomto případě hodnotíme „postavení přízvuku na slabice“; bylo by snad vhodnější přejít k „moraickému počítání“ (které doporučuje řada badatelů). Vzhledem k tomu, že prozatím nebylo možno přikročit k důsledné fonetické analýze zvukových záznamů (vycházeli jsme dosud z akustického poslechu přehrávek), zůstává uvedená možnost hodnocení textu („podle počtu mór“) jedním z úkolů do budoucna, kdy předpokládáme využití programové (elektronické, „počítačové“) analýzy.

českému mluvčímu (žijícímu „mimo Doudlebsko“, popř. v širším smyslu: mimo český jihozápad) jeví jako „doklady přízvuku na penultimě“.

Náš srovnávací výzkum se zaměřil na některé obce na západě a na jihu Čech; obvykle tam, kde jsme měli možnost navázat kontakt s větším počtem informantů.

Na jihu Čech probíhal dialektologický výzkum (v rámci dialektologického semináře autora tohoto příspěvku) již od podzimu roku 1987; v podstatě až do roku 2009, kdy bylo působení vedoucího semináře na Jihočeské univerzitě ukončeno. V létě 2010 byl proto výjezd na český jih realizován již na základě iniciativy jazykovědného oddělení Ústavu bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, kde nyní autor příspěvku působí. V červnu 2010 zopakoval tým odborníků (dialektologů, etymologů a akcentologů) z Kanady, USA, z Masarykovy univerzity v Brně i ze Slezské univerzity v Opavě²² výzkum v lokalitách obcí Římov, Doudleby, Komařice, Lhota u Mladošovic a Bor u Suchdolu nad Lužnicí.²³ V této souvislosti je nutné revidovat dřívější diskuse o „melodickém typu přízvuku“, jenž je „silově zvýrazněný na penultimě“ (srov. výše: Greenberg 2010: 490; k původnímu výzkumu dále Holub 2011a, 2011b). Dnes již ovšem nelze souhlasit (jednoznačně) ani s názorem S. Utěšeného (1986: 33), který tomuto přízvuku (na Doudlebsku) přisuzoval výrazně dynamický charakter (to platí alespoň do té doby, dokud nebude možné charakter prozodických poměrů ověřit na základě elektronické analýzy dostatečného množství zaznamenaných textů!). Uvedené přízvukné poměry byly zaznamenány téměř ve všech sledovaných obcích a také formou starších nahrávek (v Soběnově, ve Smrhově, v Křemži i jinde; kromě Říмова, kde se na promluвах rodilých mluvčích paroxytonický typ zatím jednoznačně prokázat nepodařilo); jednalo se vždy o užívání přízvuku slovního, nikoliv výhradně větného. A to nejenom v promluвах nejstarších mluvčích (tj. informantů nar. do r. 1945); dále uvedené zkratky (a číselné značení) jsou vysvětleny v seznamu zkratek a značek).

Komařice, JK/1...

No ale s tím som mňela teda nákou operu; takoví pučki z bučki, to je opravdu naňic. To jen vivolá zlou krev... a nič s toho neňi...

²² ... ve složení: prof. Dr. Marc L. Greenberg, Kansas, USA, prof. Dr. Joseph Schallert, Kanada, Mgr. Ing. Roman Sukač, Ph.D., Slezská univerzita v Opavě (akcentologové); prof. RNDr. Václav Blažek, CSc., Masarykova univerzita v Brně, ČR (etymolog), PhDr. et PaedDr. Zbyněk Holub, Ph.D., Slezská univerzita v Opavě, ČR (dialektolog).

²³ S ohledem na to, že většina zúčastněných se věnuje akcentologii přednostně (mnozí stojí v čele vrcholných světových institucí, které se na tento obor zaměřují) a že se jednalo o slavisty a bohemisty, lze v každém případě považovat jejich zjištění za relevantní. Tím spíše, že specifika místní mluvy mnohdy odhalí obvykle posluchač (tím spíše odborník), který není v lokalitě rodilým mluvčím (a u kolegů z Kanady a USA to platilo pro celé území, kde se užívá komplexu českého národního jazyka).

Som to uđelala tak, protože... mojí mámi to bilo... jak tak on do tí sence přišel, do tí parádňí, připravení... set si na lajci... on bil s přízňe a bil to opravdovej karakter...

Doudleby, JD/2a...

Ti tahouni se používali po posekáňí obilí... stahovalo se to, co zbilo na zemi... a gdiš se strňišťe špatňe posekalo, to tam bili ti kozi...

... vi mislíte bratřina, nebo bratřine... no to bilo d'íte mího bratránce, to se tag ždicki povídalo... nebo taki bil sestřin, to taki...

... tenkrát odlišovalo podle obivatel, ja gdo gde žil, víte... Nad náma, to už bili Čecháci, a pod náma za Sobjenovem, to uš se šlo do Němec, to víte... A o zbiteční práci, to se taki povídalo... že jako na kazu nestluče... ono tam stejně ňgdi ňic nenarostlo... to naše pole už bilo vječat'ejší... to se tak říkalo: vječat'ejší nebo menčat'ejší...

Doudleby, JD/2b

No, vařilo se, rúzně se vařilo, tak ňák običejňe, žádní takoví ti ekstrabuřti, jak sou lidí neska tag zviklí... třeba kočičák, to sou brambori se zelím... nebo se dělala ta, no... šafránová omáčka... třeba g objedu, diž bila slepice, tak ke slepici... dávala se tam jiška a přidával se šafrán... Ale řipná omáčka, ta bila običejná... Jo a šterc, to bilo nadrobení f omasku, jako trhanec, to víte... ale šiški se na Vánoce dělali z vánočkovího t'esta. Gdiž bili sipaní, tak se tomu říkalo perňíkář... a taki se dělali šiški bramboroví, to víte, že jo! A ořechi bili, ňeco na hrejžání... abi jako bilo co hrejžat!

Lhota u Mladošovic, JL/3

Jo, ťem se říkalo Tajtáňi, ťem lidem, co žili na tom Vitorasku, jak se tomu taki říká... a co sme tu pjestovali? No řípu, bilou, ta bila taki ke stravje, tu sme jedli. Ale burína, to bila... jak se tomu... krmná řepa, no... Bila červená nebo žlutá... ale támle vejš u Lužňice a na Třeboňsku, tam se pjestovala plucna... to bila jako... no, bílá řepa, taki... ale ne stejná jako ta u nás! Vona bila vječí neš kedlubna... bila tí kedlubňe dost podobná! Jo, a jak sem mluvil o ťech Tajtánech, tak ťem... no, co žili kolem tí Lužňice!... tak ťem se zas říkalo Plučňáci ...

Bor u Suchdola, JB/4

Tadi ešťe negdá starí lidí říkali místo slepice právjje slepjiice, nebo taki lavjiice... to se ešťe ... od dedečků se to slišelo, né že né! ... A jak sme volávali na husí? No jak, tak porát stejňe: husa, husa! Ale to tak mušelo bejt i jinde, to přece nejňi ňic tag zlášňiho!... jo, do lesa na jahodi, to sme choďili taki porád, ale to sou ti, jak se jim říká... no, ti borůfki! ... tak... gdiš to bilo červení... no... to nebila jenom jahoda, to bilo jináč... to bila červená jahoda! A ešťe bilo... jak to rostlo u ťech bažin, no... já uš si to... no, černí jako jahoda, ale uvňitř bílí, no... no, to bili ti vopilki, tak se tomu říkalo... a ťema borkama se topilo... to se dalo do bandaski... ňáká polířka, abi bilo ňeco k objedu, to mohla bejt praženka... taki chlebořka... bramborofka taki... a šlo se!... a to lidí umjeli... to bilo u Kapalú... ke Kovářum ti kluci taki choďili...

Soběnov, JS/5a...

... tam má takovej vejklenek... jak tam sedí takle **smutnej**... ten **Kristus** sedí na takovim poctafci... tak se **báli**, že bi se mu to rospadlo... tema dveřma že to virazili... je tam, bohoslužbi a májová pobožnost každěj den... tak sme ti **vjeci** na tí **skříňi** dali a zamkli... a bila vipáčená ta **petlice**... tak já **nevím**, kerak se tam přídem, ale budeme to mušet nosit tak a tak... ale takovádle cení **vjeci**, že se **nebojí** na to **šahat**... ta kaple bejvala, ta bejvala otevřená... ale starí lidí říkali, že se **ňigda** nezamikalala... a ráno zvoňilo **klekáni**, a tam **bili** o žních i **kuchařki**...

Soběnov – Malé Skaliny, JS/5b...

... jo táta, to sme mjeli **koňe**... no tak sme sedlačili, a proto, diš **potřeboval** statek, tak sem **d'elal** kočího u **statku**, ne... sme mjeli jen **koňe** a **kozi**, a pak sem d'elal toho kočího... až do **dúchodu** sem mjel koňe, ale todle je d'elani ináč... já to mám d'elani, **tudletu parádu**, to se mi to... d'elalo, gdiš sem vozil **pořep** a tak... a **hasiči**, sem mušel hasit **taki**, a **sříkajčku** mjeli... mjeli **slavnost**, tak sem **dával** pak taki ti **lepčí ohláfki**, ale šag hnet **nebili**, co visí **támle**... jedni **opráté** a **ohláfku** a krouški f **maštali**... tak tole je **ouzda**... a to se říká **cígle**... to se nechá **ud'elat** provizor, ono to má bejt **femínki** každěj zlášť... jen tak **provizorňe**, mají bejt **takle**, abi **drželi**... ale **cvoki** sou jen **cvoki**, tak je to tak **nepíchá**, a **je** to!

Smrhov, JSm/6...

... a taki na **každou ned'eli**, to se **upekl** dicki bochník **chleba**, a **pjekní**, to se **d'elal** dicki s tí **lepší mouki**... **vejraška** se říkalo... to je **žitná mouka**, ta **lepčí**... to se dal na stúl ten **bochník chleba** f **ned'eli**... a mušel se **nakrájet**... jak to mám říct **jínáč**... to bilo to **pohošťeňi**, **ešte** si pamatuju... to uš **ne bilo**, uš je to tag **dávno**... a tak tam **prodávali** i ten **chleba s máslem**... diš tak **ňáki koláče** a **takoví** to... ale **chleba s máslem**, a **říkávala** **babička**, **manželova** **babička**, to že šlo **nejvíc** na **odbit**... to že **nepostačili** **krájet**, každěj, **víte**, **čerstvej chleba**, **bilej**, **pjeknej**, **doma upečenej**, ne! ... f **peci**, a tak on **opravdu** bil **dobrej**, to **máslo čerství**, **domáci**, to **bejvalo**... **žádní takoví** **visluhováňi** tam **ne bilo**... mi sme tu **ešte mjeli** **pekárnu**... to **ešte** bila **babička**, tag ho **pekla** **babička**, ale uš som tu **bila**, diž ho **pekla**... **taková d'že**, **násipka**, a tam se **navěčer** **ud'elal** **kfásek**, jen **drobet** **mouki** a **drobet vodi** a **nechat**... a **dicki** se mušel **nechat** od **minule** **kousíček** toho **kfús-ku**... **žádní kfasňice**, s **ťim** se to **rozdelalo** **potom**, **víte**?

Křemže, JKr/7...

... a tag **vidali** **kňišku**, po **roce devadesád** **vidali**... tam je taki **vistavovala** **paňi Husarová**, jag **d'elá** ten **národopis**, ona **d'elá** **krásní vjeci**... **šátki** jak **d'elala**, a **batíku**... to **neska** **neud'elá** **ňigdo**, co ona **d'elala**... to.. ta **paňi umjela**... ona taki **mňela** tu **rod'ínou školu**, a ti **rod'íni** školi **mňeli** **tenkrát** **dozd** **velkou úroveň**!... to **bili** **zamňestnankiňe** **ťech** **různejch** **podňikatelú**, **víte**... **neska** sou **počítače**, to já už **vúbec** **neumím**... **jakípak** **copak**, ne!? A ona **umjela** ta **paňi**, **umňela** taki **dost** **anglicki**... **potom** diš **tadi** **bili** f **pje-taštiricátim** **Amerikáňi**, tak oňi za **ňi** jako **dost** **chod'ili**, **abi** **překládala**... **ale** **rokama** **ti** **kontakti** **přešli**, diš oňi **sem** **nejezd'ili**... ta **umjela** **višívát**, **dibiste** **vid'ela**, to **fšechno**, **cokolif**... no a **sem** **taki** **sokolka**, **ješte** **dneska** **sem** **sokolka**, **sme** **tadi** **tři**, **takoví** **starí** **sme**, **víte**... on bil **taki** **Sokol** **ťech** **čtiricet** **let**, **ale**... mi sme **ťelovevičná** **organizace**, **ale** oňi sou **ťelovichovná**, **víte**!

Jednotlivě pak byla v promluvách dalších rodilých mluvčích z Křemežska prokázána existence přízvuku na zájmenné příklonce (videl ho); spíše ale na západním okraji doudebského regionu (na Křemežsku; srov. Holub 2010: 23, dále Utěšený 1986: 33).

Na západě Čech se nám podařilo doložit stopy přízvuku na penultimě už pouze v jednotlivých výpovědích nejstarších mluvčích; většinou spíše jako přízvuk větný nebo společný silový přízvuk několika taktů výpovědi. Takové doklady máme spíše z lokalit položených západně a jižně od Plzně: ze Stříbrska, z okolí Města Touškova, z Ledcí u Horní Břízy, ze Tatiné u Žilova, z Červeného Poříčí, z Prešticka, z okolí Blovic; ze vzdálenějších míst pak především z Nečtin u Manětína (na Manětínsku již svého času prováděl výzkum J. Voráč). Řada nahrávek byla v první fázi zaznamenána posluchači oborů spojených s bohemistikou (v rámci terénních výjezdů, které v letech 2002–2010 pořádala nejprve katedra aplikované jazykovědy FHS a později katedra českého jazyka a literatury FPE Západočeské univerzity v Plzni, a dále v rámci sběratelských, odborných i edičních aktivit členů občanského sdružení Genius loci – Společnost pro studium života regionu, jejichž výsledkem již bylo vydání Chodského slovníku J. Jindřicha a na jejichž základě je v současné době připravováno vydání II. dílu Hruškova Dialektického slovníku chodského); proto se v současné době připravuje návazný „akcentologický“ výjezd na Chodsko.²⁴

Nečtiny u Manětína, ZN/1... (paní se přistěhovala z Manětína do Nečtin v roce 1973)

Jo d'efče, co sem neska ráno dělala?... Já si ti aňi nemůžu spomenout!... no, stala sem hodně brzo, o půl štvrti asi... to es mi nedá žánou práci, to stáváňí... no tak je pře tema vánocemi, no... ale zejtra to udělám podobně... pak se púdu projít, abich bila čerstvá... a vařim, každej den vařim... ale nejvídz večer, to fšichňi přídou s práce... votpoledne se taki projdu, no, a pak udělám večeri... a pak se připravim k televizi... a usnu...

Kšice u Stříbra, ZKs/2...

... přiblížila se nám doba vánoční, tag bisme si mohli trošku popovídat o vánocích... eště sem se nerozhodla, gdi začneme pict... mi pečeme každou první sobotu f prosinci... pečeme z Vjerkou dohromadi... já to fšechno namažu... a docela nám to de ot ruki!

Újezd nade Mží (u Města Touškova), ZU/3...

... to vám řeknu, slečno, to na Vánoce... to já se docela t'ěším... jakmile něco je dobrí, tak to roskopou... a mi pro ti stromki musíme... to je to... až do toho lesa za boudama...

---

²⁴ Na podzim roku 2011 se chystá vyjet do oblasti tzv. Chodska i mezinárodní vědecký tým v podobném složení, v jakém obdobná skupina exploraťorů realizovala výzkum na jihočeském Doudebsku v červnu roku 2010.

Červené Poříčí, ZC/4...

No, kvetalo to tam... tam i maceški, kvetla i mateřídouška... to bich potřebovala, já vám ráda fšechno řeknu, ale kam teda se vidáme? ...Vidíte, nechali mne tadi s tím magneťákem... jo venku, jak se to zmjeňilo?... ... toudle dobou už dříf sňích bil, ale letos se docela opozd'il...

Ledce u Horní Břízy, ZLe/5...

... f tídle vesňici sem se taki narod'ila... f poledne... v malím domečku, ale pak sme se přestěhovali do novího domku, kerej sme si museli společně postavit... muj tat'ínek padl f první svjetoví válce... viučil se klempířem...

Tatiná u Žilova, ZT/6...

... diš sem šla s toho našeho hotelu, tag bila krásná cest'ička ... jako u'delaná... tam bil takovej potůček v lesích... a ti pacijent'i tam ... a tam je spousta takovích klepaček... a to je... třebas na dráti...

Hradištská Lhotka u Blovic, ZH/7...

... zábjer maximálně sto gramů, protože... při vjetší záteži bi se moh prud zlomit... má velkí hospodářskí význam... ... a šřika obecná, to je ale riba dost dravá... třeba na přítocích...

Na nejjižnějším úseku tedy podnes nejde o reflexi specifického větného přízvuku. Vývoj přízvučné formy (napodobující paroxytonický přízvuč) jsme tu sledovali též na různých kombinacích jednoslabičných a dvouslabičných lexémů.

V nejjižnějším úseku českých nářečí, zejména na Doudlebsku, lze podobné přízvukové realizace doložit v dvouslabičných slovech, o nichž platí, že plynule navazují na předchozí takt (K: teda **nákou**, pučki z **bučki**, a **nič s toho** neňi, **mojí mámi** to bilo, to už **bili** Čecháci, tak on do tí **sence** přišel, on bil s **přízňe**, no to **bilo**, L: tu sme **jedli**, jak se **tomu**, ale ne **stejná**, B: **starí lid'i**, porát **stejně**, gdiš to **bilo**, jak to **rostlo**, tak se **tomu**, to se **dalo**, bilo **něco**, a to **lid'i**, S: takle **smutnej**, tak se **báli**, na tí **skř'íni**, tak já **nevím**, mušet **nosit**, cení **vjeci**, na to **šahat**, že se **ňigda**, a tam **bili**, Ss: **mjeli koňe**, vozil **pořep**, hasit **taki**, **mjeli slavnost**, tak sem **dával**, co visí **támle**, tole je **ouzda**, a to se **řiká cígle**, **mají bejt takle**, Sm: **bochňík chleba**, to se **d'elal**, s tí **lepší mouki**, **žitná mouka**, mám **říct jináč**, **chleba s máslem**, **ňákí koláče**, **chleba s máslem**, **čerstvej chleba**, to **máslo čerstf'i**, **ešte mjeli**, tag ho **pekla**, uš som tu **bila**, diž ho **pekla**, toho **kfúsku**, Kr: **krásní vjeci**, on bil **tak'i**), nebo že jsou se „sousedícím“ (předchozím) slovem jednoslabičným součástí společného taktu (K: na **lajci**, D/a: na **zemi**, ti **kozi**, bil **sestřín**, to **tak'i**, nad **náma**, pod **náma**, do **Ňemec**, to **naše**, D/b: tag **zviklí**, se **zelím**, to **víte**, L: **ťem lidem**, co **žili**, ke **stravje**, to **bila**, co **žili**, B: **jím řiká**, ti **klucí**, S: ten **Křistus**, ti **vjeci**, a **zamkli**, Ss: u **statku**, a **kozi**, jen **cvoki**, sem **d'elal**, Sm: na **každou**, ta **lepčí**, ten **bochňík**, tag **dávno**, na **odbit**, to **ešte**, a **nechat**,

Kr: *ta paňi, dozd velkou, to fšechno*), popř. (vzácněji) tu nahrazuje přízvuk na penultimě v jednom taktu souvislost s následným jednoslabičným slovem (Kr: *starí sme*). Někdy se však jedná o koncové seskupení slov jednoslabičných (Da: *gdo gde žil*, L: *ta u nás*, B: *né že né, a šlo se*, Ss: *a je to*, Sm: *to že šlo*).

Na českém západě jsme získali příznakové nahrávky (z vlastního výzkumu) blíže k Plzni, dále na Přešticku, na Blovicku, na Manětínsku a na Stříbrsku. Také v západním úseku českých nářečí se setkáváme s podobnými přízvukovými realizacemi, jaké jsme doložili na jihu Čech. Je tu ovšem mnohdy složitější rozeznat podíl složky dynamické a složky melodické. Dvouslabičná slova i v promluvách rodilých mluvčích ze sledovaných lokalit někdy plynule navazovala na předchozí takt (N: *stala sem hodně, žánou práci, púdu projít, abich bila čerstvá, každej den vařim, nejvidz večer, přídou s práce*, Ks: *každou první, já to fšechno, to vám řeknu*, U: *docela řeším, něco je dobrí*, C: *fšechno řeknu, ale letos*, Le: *do novího domku*, T: *našeho hotelu*, H: *ale riba*), jindy byla součástí společného taktu se slovem jednoslabičným; dvouslabičnému slovu předcházejícím (N: *Jo d'efče, a usnu*, Ks: *ot ruki*, T: *na drátí*, H: *sto gramú, prud zlomit, a šřika, dost dravá*). I v západočeských lokalitách se vyskytla koncová seskupení slov jednoslabičných (Ks: *to je to*, C: *dříf sňíh bil*, T: *a to je*).

Ke statistice zaznamenaných jevů

V souboru příznakových výpovědí rodilých mluvčích máme doloženo celkem 16 textů z obou sledovaných regionů. V jihočeském regionu prezentujeme výpovědi 9 rodilých mluvčích ze 7 obcí (lokalit); po 2 promluvách (2 různých mluvčích) tedy přinášíme z obce Doudleby a z obce Soběnov. V západočeském regionu se jedná o promluvy 7 rodilých mluvčích ze 7 obcí. Počet slabik se zvláštním přízvukem (PSZP) z toho představuje (celkem) 392 slabik (326 na jihu a 66 na západě Čech; srov. v příloze II.: diagramy J–I. a Z–I., A–B; dále v tab. J–I a Z–I.).

Celkový počet slabik ve všech zachycených promluvách (CPS) činí 2543 jednotek; z toho 1998 slabických jednotek na českém jihu (nejvíce záznamů máme ze Soběnovska, 739 slabik, a dále z Doudleb, 405 slabik) a 545 slabik na českém západě (zejména z Nečtin u Manětína: 136 slabik). V rámci zjednodušení tabulkových přehledů sledujeme „slova s přízvukem na penultimě“ (přestože je toto hodnocení dosud nejednoznačné; srov. výklad výše; zejména zmíněný komentář M. L. Greenberga: 2010, 490–491), která v obou regionech převažují; i když výrazněji to lze sledovat spíše v jihočeském regionu (na 222 případech, zejména opět na Soběnovsku, dále v Doudlebech; na západě Čech se jedná o 38 výskytů, zejména v Nečtinách). Sestupnou tendenci můžeme sledovat na výskytu slov s přízvukem na počátku dvojslabičného slova navazujícího na předchozí takt (JčR – 52, zvláště na Soběnovsku; ZčR – 17, výrazněji opět v Nečtinách), poměrně vyrovnané jsou doklady dvouslabičných slov sousedících s předklonkou (JčR – 43, na Soběnovsku i v Doudlebech poměrně vyrovnaně; ZčR – 8, z toho 4x v Hradištské Lhotce u Blovic); doklady zvýraznění přízvuku

před příklonkou jsou vzácné. Vzácné je i přízvučné zvýraznění předposledního slova v koncovém seskupení slov jednoslabičných (JČR – 8, ZČR – 3; srov. dále *Schéma tabulkových přehledů* v příloze I. a tab. I.-J a I.-Z v příloze II. níže).

Pokud počet slabik se zvláštním přízvukem vyjádříme procentuálně (v příloze III.), naše výsledky se určitým způsobem změň. ²⁵ V jihočeských lokalitách dokládáme 16,3 % příznakových slabik (vycházíme zde z celkového počtu slabik ve výpovědi, CPS; v Doudlebech činí tato hodnota 17,5 %, v Soběnově dokonce 19 %), v západočeských lokalitách 12,1 % CPS (v Újezdu nade Mží a v Tatině u Žilova 13,3 %, v Hradištské Lhotce u Blovic téměř 13 %, v Ledcích u Horní Břízy 12,9 %, v Nečtinách u Manětína 12,5 %; srov. také diagramy J–II. a Z–II., A–C; a tabulky II.–J a II.–Z). ²⁶ Při dalším hodnocení ovšem už pracujeme nikoliv se ZS, ale se soubory výběrovými (VS). ²⁷ Slova „s přízvukem na penultimě“ představují v „jihočeských“ promluvách 68,1 % (s výrazným posílením v centrálním a západním úseku Doudlebska: v Křemži 86,4 %, v Doudlebech až 80,6 %, přičemž „průměr“ tu činí 73,2 %; ale také na jihozápadě úseku: v Boru u Suchdola nad Lužnicí 72,1 %; jinde v regionu Doudlebska kolem 60 %). V promluvách „západočeských“ představuje „přízvuk na penultimě“ 57,6 % (výrazný je v Ledcích u Horní Břízy – 88,9 %, ale také v Červeném Poříčí – 66,7 %, v Kšicích u Stříbra i v Tatině u Žilova – 62,5; jinde v regionu, např. v Nečtinách nebo v Újezdu nad Mží, se jeho zastoupení pohybuje kolem 50 %); slova s přízvukem na počátku dvojslabičného slova navazujícího na předchozí takt činí na jihu téměř 16 % (ale v Komařicích 35,3 %, na Soběnovsku až 27,8 %), výraznější je ale tento jev na západě: 25,8 % (ale v Nečtinách je to 41,2 % a v Újezdu nad Mží až 37,5 %); dvojslabičná slova sousedící s nepřízvučným jednoslabičným slovem jsou příznaková na jihu v 13,5%, na západě v 12,1 % (nejčastěji s předklonkou: na jihu z 97,7 % ve VS této skupiny, na západě vždy; např. v Hradištské Lhotce u Blovic v 57,1 %!); koncová seskupení slov jednoslabičných na jihu tvoří 2,5 %, na západě 4,5 % (srov. s diagramy J–II. a Z–II., A až C a tabulky II.–J a II.–Z).

Slova, u nichž se projevují specifické přízvučné podmínky („přízvuk na penultimě“) tedy výrazně převažují v záznamech promluv z jihočeského regionu (nejen z hlediska počtu výskytů; vždy se jedná o aleatorně získaný vzorek):

²⁵ Ovšem je nutné přihlídnout k aleatornímu charakteru záznamu textů promluv; jistě je nezbytné provést v lokalitách českého jihu a západu souvislý návazný výzkum!

²⁶ Za hodnotu 100 % tu chápeme oba ZS: samostatně vzorek výpovědi z jihu Čech (součet podílů příznakových jevů z jednotlivých jihočeských lokalit) a samostatně vzorek výpovědi ze západu Čech (příznakových jevů ze západočeských lokalit). Při výpočtu zastoupení příznakových jevů chápeme jako 1 % z celku na jihu hodnotu 19,98 (z celku 1998 výskytů, tokenů), na západě 5,45 (z celku 545 tokenů); počet „příznakových slabik“ zastoupených ve výpovědích z každého sledovaného regionu tu porovnáваме s celkovým počtem slabik v úplném vzorku z příslušného regionu (CPS).

²⁷ Za hodnotu 1 % tu chápeme vždy tu veličinu, která je odvozena z hodnocení příslušného slabičného celku: na jihu 3,26 z celku ZS = 326 položek, na západě 0,66 z celku ZS = 66 slabik; podíly počtů slabik dokládajících jednotlivé „typy příznaků“ tu v příslušném regionálním vzorku porovnáваме s celkovým počtem „příznakových slabik“.

kolem 70 % výskytů „příznakových slabik“ (místy na Doudlebsku však tato hodnota převyšuje 80 %; na západě Čech jsme zaznamenali méně „příznakových slabik“, ale podíl výskytu „přízvuku na penultimě“ je tu místy rovněž vysoký (57,6 % celkově, ale 88,9 % severně od Plzně – v okolí Horní Břízy, v rozmezí 60–70 % na Přešticku a na Žilovsku). Zdůraznění přízvuku na první slabice, které je typické pro běžně mluvený projev na většině území České republiky, je naopak důslednější na počátku dvojslabičného slova navazujícího na předchozí takt nebo na nepřízvučnou *předklonku* (také na Doudlebsku, ale výrazně např. západně od Plzně na Manětínsku a jižně od Plzně na Blovicku).

Závěrem

Na českém jihu jsme mohli důsledně doložit užívání přízvuku slovního (v podstatě napříč generacemi). Na západě Čech jsme se však s přízvukem na penultimě setkali pouze v jednotlivých výpovědích nejstarších mluvčích (v řadě případů je opravdu potřeba uvažovat o tom, zda se nejedná o přízvuk větný nebo o společný silový přízvuk několika taktů výpovědi).

Do korpusu jsme zařadili 16 textů (promluv jednotlivých rodilých mluvčích) ze 14 obcí obou sledovaných regionů (na jihu se jednalo o 9 mluvčích ze 7 obcí, na západě o 7 mluvčích ze 7 obcí). Kromě přízvuku na penultimě jsme sledovali přízvuk na počátku dvojslabičného slova navazujícího na předchozí takt, postavení přízvuku v dvojslabičných slovech sousedících s nepřízvučným jednoslabičným slovem (s předklonkou nebo s příklonkou) a přízvuk v koncovém seskupení slov jednoslabičných.

V jihočeském regionu jsme zachytili specifický přízvuk na 326 slabikách (tj. na 16,3 % z celku jihočeského korpusu), v západočeských lokalitách na 66 slabikách (tj. na 12,1 % z celku západočeského korpusu). V korpusu vybraných textů z jihu Čech i západu Čech jednoznačně převládá přízvuk na penultimě (222 výskytů na jihu proti 38 výskytům na západě). Výraznější zastoupení má též „přízvuk navazující na předchozí takt“ (na jihu 52 výskytů, ale na západě už jen 17 výskytů). V jihočeském regionu je také rozšířen přízvuk na počátku dvojslabičného slova po předklonce (43 výskytů).²⁸

Vzhledem k tomu, že je množství zaznamenaných přízvukných jevů vždy přímo úměrné délce zvoleného textu (jak se zmiňujeme výše), hodnotili jsme zastoupení paroxytonického přízvuku rovněž procentuálně. Poměrné vyjádření dokládá nejvyšší výskyt příznakových slabik na Doudlebsku (místy více než 80% tokenů v rámci jihočeského korpusu); ze západu Čech máme dokladů méně (ale v rámci západočeského korpusu můžeme doložit (u příznakových slabik) téměř 90% tokenů v lokalitách umístěných severně od Plzně).

²⁸ Uvádíme jen případy, kdy jsme poslechem bezpečně odhalili melodickou složku přízvuku. Mohlo by tu totiž dojít k záměně s běžným typem českého přízvuku na první slabice slova.

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

Lokality:

J – jihočeské; Z – západočeské; JčR – jihočeský region; ZčR – západočeský region

Obce:

K – Komařice; D – Doudleby; L – Lhota u Mladošovic; B – Bor u Suchdola; S – Soběnov; Ss – Soběnov – Malé Skaliny; Sm – Smrhov; Kr – Křemže; N – Nečtiny u Manětína; Ks – Kšice u Stříbra; U – Újezd nade Mží (u Města Touškova); C – Červené Poříčí; Le – Ledce u Horní Břízy; T – Tatiná u Žilova; H – Hradištská Lhotka u Blovic

Hodnocení souborů:

CPS – celkový počet slabik ve výpovědi

PSZP – počet slabik se zvláštním přízvukem

ZS – základní soubor

– počet slabik se zvláštním přízvukem (PSZP)

VS_{1 až 4} – výběrový soubor

– jednotlivé sledované typy pojmenování (s ohledem na přízvukové poměry):

– počet sledovaných typů

– procentuální vyjádření vzhledem k základnímu souboru slabik se zvláštním přízvukem

Pořadí lokalit (obcí) a výpovědí rodilých mluvčích ve vzorku celého regionu (řazení a značky):

/ – lomítko odděluje část zkratky poskytující informaci o lokalitě od části informující o posloupnosti zařazení výpovědi (a tedy též informanta nebo informantky) do souboru textů

1–7 – pořadí zaznamenané výpovědi ve vzorku v příslušném regionu (jihočeském nebo západočeském)

a, b – jednotliví mluvčí ve stejné obci (pokud máme v souboru výpovědí doložen příznakový typ přízvukových poměrů u většího množství rodilých mluvčích v obci)

LITERATURA

Jan BALHAR a kol., 2005: *Český jazykový atlas*. 5. Praha: Academia.

František ČERMÁK, 2001: *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská imaginace.

Vladimir Antonovič DYBO, 1981: *Slavjanskaja akcentologija*. Nauka, Moskva.

Marc L. GREENBERG, 2010: Nova opisna slovnica ziljščine (A New Descriptive Grammar of the Zilja /Gailtal/ Dialect). *Slavistična revija* 58/4, 489–494. (Dostupné z <http://hdl.handle.net/1808/6889>).

—, 2003: Word Prosody in Slovene from a Typological Perspective. *Sprachtypologie und Universalienforschung (STUF)* 56/3. Focus on: Slovenian from a typological perspective. On the occasion of the International Congress of Slavists in Ljubljana, 15–21 August 2003, ed. by Janez Orešnik & Donald F. Reindl: 234–251. Berlin: Akademie Verlag. 234–251. (Dostupné z http://kuscholarworks.ku.edu/dspace/bitstream/1808/5245/1/ML-Greenberg_STUF_2003.pdf).

Zbyněk HOLUB, 2011a: К примерам напряжения на предпоследнем слоге слова на чешском юге, в некоторых случаях на чешском западе. *Русское слово*. Международный сборник научных работ. III. выпуск. Волгоград: Волгоградский государственный педагогический университет. Филологический факультет. Кафедра общего и славяно-русского языкознания (V tisku).

—, 2011b: K problematice specifických prozodických poměrů v některých lokalitách západních a jižních Čech. *Sborník k uctění 70. narozenin prof. PhDr. Viktora Viktorý. CSc. Plzeň: Fraus*. (V tisku).

—, 2010: Příspěvek k diskusi o vývoji praslovanského akcentu na pozadí prozodického systému užšího regiolektu. *Genius loci českého jihu*. VI. Sborník z konference konané ve Studijní a vědecké knihovně v Plzni 21. a 22. října 2009. Ed. Zbyněk Holub. Plzeň: Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích a katedra českého jazyka a literatury Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. 20n.

Pavel JANČÁK, 1966: Západočeský intonační typ, tzv. „plzeňské zpívání“. *Acta Universitatis Carolinae – Philologica* 1–3. Praha: Slavica Pragensia 8. 107–121.

Stanislav PETŘÍK, 1936: O plzeňském „zpívání“. I. *Naše řeč* 8, r. 20. (Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3071>).

—, 1936a: O plzeňském „zpívání“. II. Domažlice. *Naše řeč* 9, r. 20. (Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3083>).

—, 1934: K intonaci věty. *Naše řeč* 9, r. 18. (Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2891>).

Tijmen PRONK, 2009: The Slovene Dialect of Egg and Patschach in the Gailtal, Austria. *Studies in Slavic and General Linguistics*, vol. 36. Amsterdam, New York: Rodopi. (Dostupné z <http://linguistlist.org/issues/20/20-4401.html>).

Roman SUKÁČ, 2009: Paradigmatic bridge – accentual and quantitative paradigms of Czech and Slovak feminine a-stems. *Czech in Formal Grammar*. Eds. Dočekal, M.; Ziková, M., LINCOM. 175–182.

—, 2011: *Old Czech rhythmic law. in Baltische und slavisme Prosodie*. (Hrsg. Stadnik-Holzer, E.), Peter Lang Verlag. 141–152.

Slavomír UTĚŠENÝ, 1986: Nářečí v jižních Čechách. Cuřín, F. et al.: *Jihočeská vlastivěda*. Řada A. Kultura. Jazyk. Nářečí, místní jména, slangy. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství. 30n.

– –, 1960: *Nářečí přechodného pásu česko-moravského*. Hláskosloví. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.

Jaroslav VORÁČ, 1992: *Nářečí. Západočeská vlastivěda*. Jazyk. Klimeš, Lumír a kol. eds. Plzeň: Západočeské nakladatelství (pro Pedagogickou fakultu Západočeské univerzity v Plzni). 67n.

K PROBLEMATIKI SODOBNE POJAVITVE PAROKSITONIČNEGA NAGLASA V GOVORIH ZAHODNE IN JUŽNE ČEŠKE

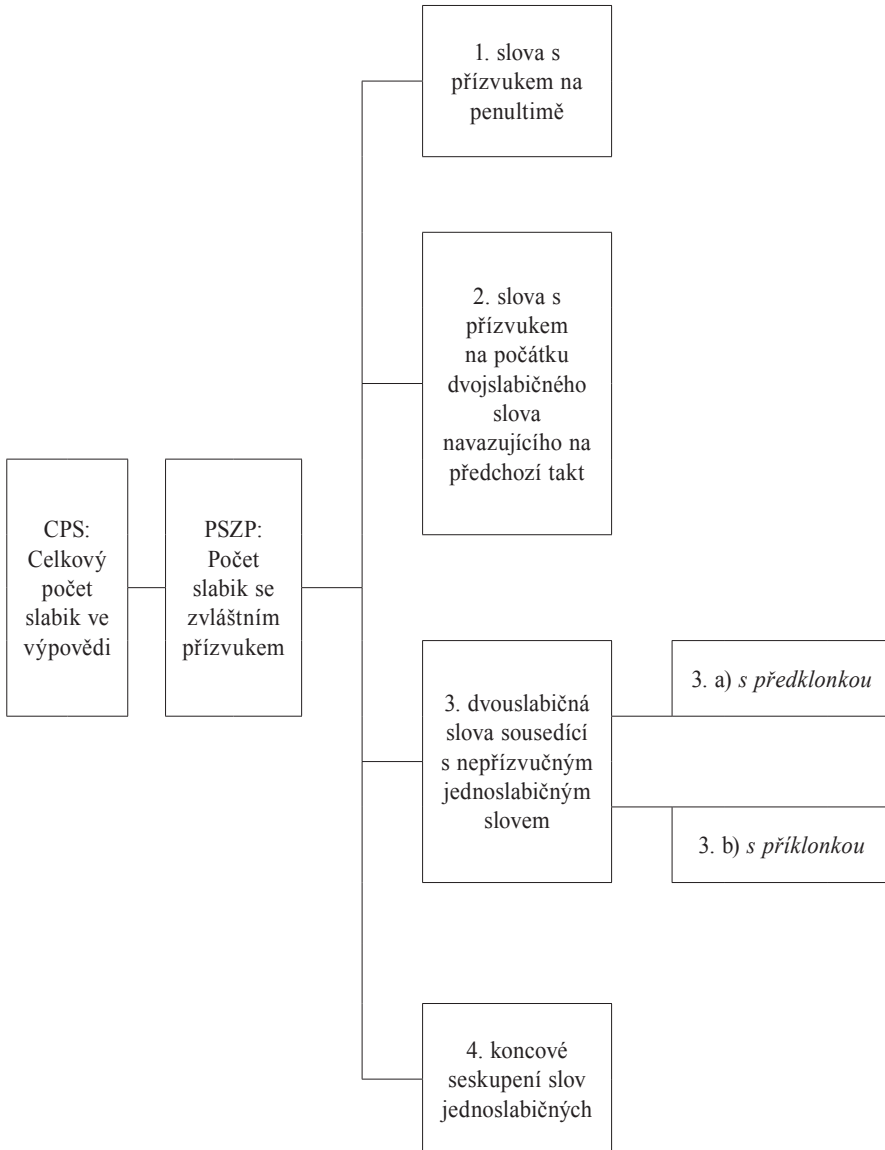
V prispevku so predstavljene posebnosti naglasa (naglas na penultimi) na južnem in zahodnem Češkem. Avtor na podlagi gradiva s področij Doudleby, Manětín in južni Plzeň dokazuje, da se naglas na prvem zlogu navadno bolj dosledno pojavlja na začetku dvo-zložnic in ustvarja naglasno-prozodično domeno s predhodnim zlogom ali nenaglašeno predpono. Na južnem Češkem ta pojav najdemo pri vseh generacijah, medtem ko je na zahodnem Češkem vzorec mogoče zaslediti le med posameznimi govorcji starejše generacije in pri tem ni jasno, ali imamo opravka z besedno ali stavčno prozodijo. Poleg naglasa na penultimi je posebna pozornost namenjena tudi dvo-zložnim besedam, vezanim na predhodno naglasno mesto, položaju naglašeni dvozložni besed poleg nenaglašeni enozložni besed (s proklitiko ali enklitiko) in naglasom v zadnji skupini enozložnic. Korpus vključuje 16 besedil (naravnih govorcev) iz 14 občin dveh preučevanih pokrajin. V izbranih besedilih z južno- in zahodnočeškega področja je naglas prevladoval na penultimi (222 pojavitev na jugu, 38 na zahodu). Bolj zastopan je tudi naglas, »vezan na predhodno naglasno mesto« (52 pojavitev na jugu, 17 na zahodu). Na južnem Češkem je naglas na začetku besede podaljšan na dvo-zložne proklitike (43 pojavitev). Glede na to da je količina zabeleženih naglašeni pojavov vedno v neposrednem razmerju z dolžino izbranega besedila, je avtor statistično ocenil zastopanost paroksitoničnega naglasa. Relativna izrazitost poteze je najvišja na področju Doudleby (> 80 % primerov v južnočeškem korpusu), medtem ko je na zahodnem Češkem manj dokazov. Vendar pa je bila v zahodnočeškem korpusu značilnost prisotna v skoraj 90 % primerov v pokrajini severno od Plzna.

PŘÍLOHA I.

Schéma tabulkových přehledů

PŘÍLOHA II. Kvantitativní vyjádření počtu příznakových slabik v promluvách

Tabulka I.–J (Jihočeský region)²⁹

	CPS	PSZP	1.	2.	3.	3. a)	3. b)	4.
JčR	1998	326	222	52	44	43	1	8
K/1	95	17	10	6	1	1	0	0
D/2a	202	35	23	2	9	9	0	1
D/2b	203	36	29	1	5	5	0	1
D/2a+2b	405	71	52	3	14	14	0	2
L/3	177	26	16	3	6	6	0	1
B/4	279	43	31	8	2	2	0	2
S/5a	184	35	21	8	5	5	0	1
Ss/5b	231	36	22	10	3	3	0	1
S/5a+5b	415	71	43	18	8	8	0	2
Sm/6	324	54	32	12	9	9	0	1
S/5+6	739	125	75	30	17	17	0	3
Kr/7	303	44	38	2	4	3	1	0

Tabulka I.–Z (Západočeský region)

	CPS	PSZP	1.	2.	3.	3. a)	3. b)	4.
ZčR	545	66	38	17	8	8	0	3
N/1	136	17	8	7	2	2	0	0
Ks/2	80	8	5	2	1	1	0	0
U/3	60	8	4	3	0	0	0	1
C/4	85	9	6	2	0	0	0	1
Le/5	70	9	8	1	0	0	0	0
T/6	60	8	5	1	1	1	0	1
H/7	54	7	2	1	4	4	0	0

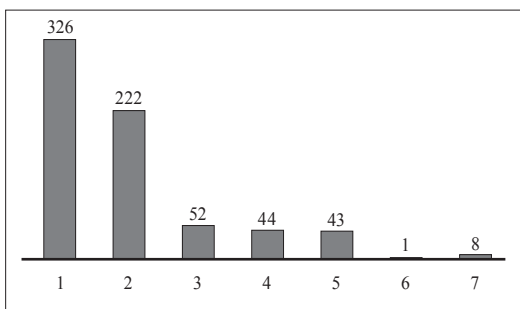
²⁹ Data sebraná do tabulek z lokalit na jihu a západu Čech jsou plně tu plně srovnatelná; obdobně je tomu též u souboru tabulek č. II. (srov. dále).

Diagram J-I.A

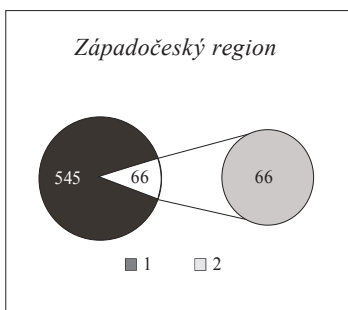
- 1 Celkový počet slabik ve výpovědi
- 2 Počet slabik se zvláštním přízvukem

Diagram J-I.B

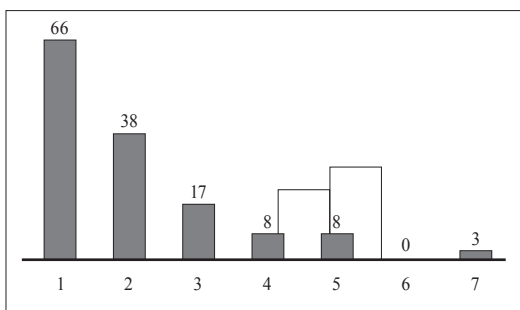
- 1 Počet slabik se zvláštním přízvukem
- 2 1. slova s přízvukem na penultimě
- 3 2. slova s přízvukem na počátku dvojslabičného slova navazujícího na předchozí takt
- 4 3. dvojslabičná slova sousedící s nepřízvučným jednoslabičným slovem
- 5 3. a) s předklonkou
- 6 3. b) s příklonkou
- 7 4. koncové seskupení slov jednoslabičných

Diagram Z-I.A

- 1 Celkový počet slabik ve výpovědi
- 2 Počet slabik se zvláštním přízvukem

Diagram Z-I.B

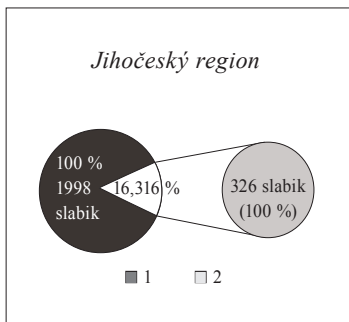
- 1 Počet slabik se zvláštním přízvukem
- 2 1. slova s přízvukem na penultimě
- 3 2. slova s přízvukem na počátku dvojslabičného slova navazujícího na předchozí takt
- 4 3. dvojslabičná slova sousedící s nepřízvučným jednoslabičným slovem
- 5 3. a) s předklonkou
- 6 3. b) s příklonkou
- 7 4. koncové seskupení slov jednoslabičných

PŘÍLOHA III. Poměrné vyjádření počtu příznakových slabik v promluvách (v %)

Obec	REGION	kód	Celkový počet slabik ve výpovědi	Počet slabik se zvláštním přízvukem		1. slova s přízvukem na penultimě		2. slova s přízvukem na počátku dvojslabičného slova navazujícího na předchozí takt		3. dvouslabičná slova sousedící s nepřívzvučným jednoslabičným slovem (čili s předklonkou nebo příklonkou)				4. koncové seskupení slov jednoslabičných			
				počet	% _{vZS}	počet	% _{vSI}	Počet	% _{vS2}	počet	% _{vS3}	ad 3. celkem		a) s předklonkou		b) s příklonkou	
												počet	% _{vS3}	počet	% _{vS3a}	počet	% _{vS3b}
Jihočeský region		JĚR	1998	326	16,316	222	68,098	52	15,951	44	13,497	43	97,727	1	2,273	8	2,454
Komařice		K/1	95	17	17,895	10	58,824	6	35,294	1	5,882	1	100,000	0	0,000	0	0,000
Doudleby		D/2a	202	35	17,327	23	65,714	2	5,714	9	25,714	9	100,000	0	0,000	1	2,857
Doudleby celkem		D/2b	203	36	17,734	29	80,556	1	2,778	5	13,889	5	100,000	0	0,000	1	2,778
Lhota u Mladošovic		D/2a+b	405	71	17,531	52	73,239	3	4,225	14	19,718	14	100,000	0	0,000	2	2,817
Bor u Suchdola		L/3	177	26	14,689	16	61,538	3	11,538	6	23,077	6	100,000	0	0,000	1	3,846
Soběnov		B/4	279	43	15,412	31	72,093	8	18,605	2	4,651	2	100,000	0	0,000	2	4,651
Soběnov – Malé Skaliny		S/5a	184	35	19,022	21	60,000	8	22,857	5	14,286	5	100,000	0	0,000	1	2,857
Soběnov celkem		Ss/5b	231	36	15,584	22	61,111	10	27,778	3	8,333	3	100,000	0	0,000	1	2,778
Smrhov		S/5a+Ss/5b	415	71	17,108	43	60,563	18	25,352	8	11,268	8	100,000	0	0,000	2	2,817
Soběnovsko celkem		Sm/6	324	54	16,667	32	59,259	12	22,222	9	16,667	9	100,000	0	0,000	1	1,852
Křemže		S/5+6	739	125	16,915	75	60,000	30	24,000	17	13,600	17	100,000	0	0,000	3	2,400
		JKr/7	303	44	14,521	38	86,364	2	4,545	4	9,091	3	75,000	1	25,000	0	0,000

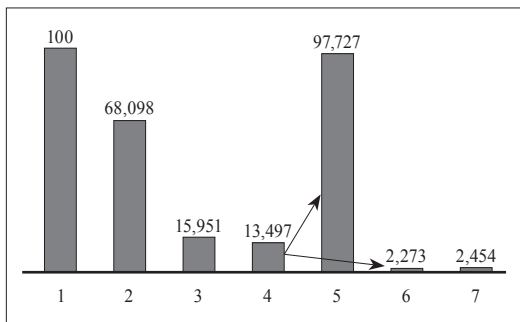
Tabulka II.-J

Diagram J-II.A

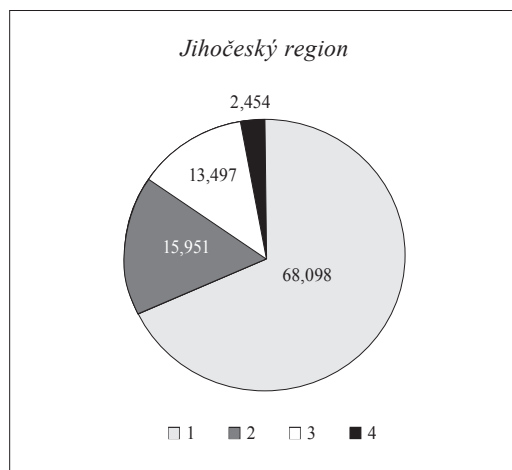
- 1 Celkový počet slabik ve výpovědi v %
- 2 Počet slabik se zvláštním přízvukem v % (pro sloupcový graf hodnota 100 %)

Diagram J-II.B

- 1 Počet slabik se zvláštním přízvukem v %
- 2 1. slova s přízvukem na penultimě v %
- 3 2. slova s přízvukem na počátku dvojslabičného slova navazujícího na předchozí takt v %
- 4 3. dvouslabičná slova sousedící s nepřízvučným jednoslabičným slovem v %
- 5 3. a) s předklonkou v %
- 6 3. b) s příklonkou v %
- 7 4. koncové seskupení slov jednoslabičných v %

Diagram J-II.C

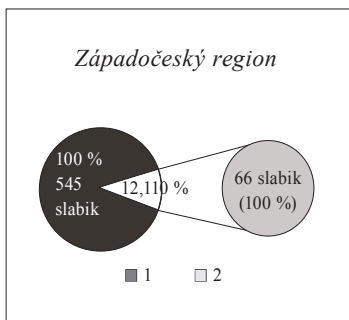
- 1 slova s přízvukem na penultimě v %
- 2 slova s přízvukem na počátku dvojslabičného slova navazujícího na předchozí takt v %
- 3 dvouslabičná slova sousedící s nepřízvučným jednoslabičným slovem v %
- 4 koncové seskupení slov jednoslabičných v %

Tabulka II.-Z

REGION		Celkový počet slabik ve výpovědi	Počet slabik se zvláštním přízvukem		1. slova s přízvukem na penultimě		2. slova s přízvukem na počátku dvojslabičného slova navazujícího na předchozí takt		3. dvouslabičná slova sousedící s nepřizvučným jednoslabičným slovem (čili s předklonkou nebo příklonkou)						4. koncové seskupení slov jednoslabičných	
Obec	kód		počet	% _{ZS}	počet	% _{PS1}	Počet	% _{PS2}	počet	% _{PS3}	počet	% _{PS3a}	počet	% _{PS3b}	počet	% _{PS4}
Západočeský region	ZčR	545	12,110	38	57,576	17	25,758	8	12,121	8	100,000	0	0,000	3	4,545	
Nečtiny u Maňetína	ZN/1	136	12,500	8	47,059	7	41,176	2	11,765	2	100,000	0	0,000	0	0,000	
Kšice u Stříbra	ZKs/2	80	10,000	5	62,500	2	25,000	1	12,500	1	100,000	0	0,000	0	0,000	
Újezd nade Mží	ZU/3	60	13,333	4	50,000	3	37,500	0	0,000	0	0,000	0	0,000	1	12,500	
Červené Poříčí	ZC/4	85	10,588	6	66,667	2	22,222	0	0,000	0	0,000	0	0,000	1	11,111	
Ledce u Horní Břizy	ZLe/5	70	12,857	8	88,889	1	11,111	0	0,000	0	0,000	0	0,000	0	0,000	
Tatíná u Žilova	ZT/6	60	13,333	5	62,500	1	12,500	1	12,500	1	100,000	0	0,000	1	12,500	
Hradištská Lhotka u Blovice	ZH/7	54	12,963	2	28,571	1	14,286	4	57,143	4	100,000	0	0,000	0	0,000	

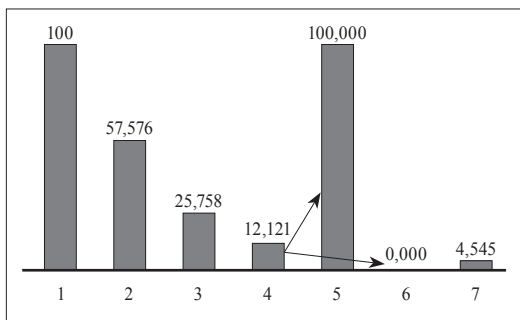

Diagram Z-II.A

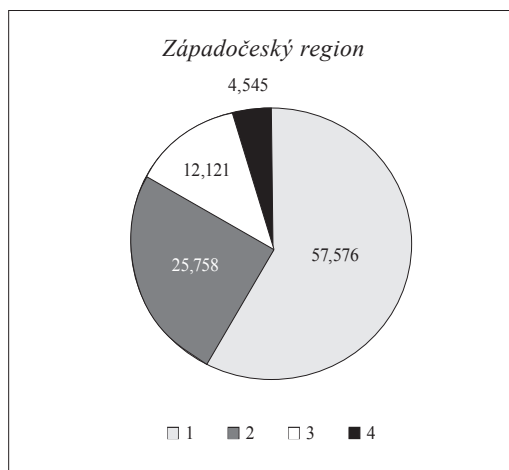
- 1 Celkový počet slabik ve výpovědi v %
- 2 Počet slabik se zvláštním přízvukem v % (pro sloupcový graf hodnota 100 %)

Diagram Z-II.B

- 1 Počet slabik se zvláštním přízvukem v %
- 2 1. slova s přízvukem na penultimě v %
- 3 2. slova s přízvukem na počátku dvojslabičného slova navazujícího na předchozí takt v %
- 4 3. dvouslabičná slova sousedící s nepřízvučným jednoslabičným slovem v %
- 5 3. a) s předklonkou v %
- 6 3. b) s příklonkou v %
- 7 4. koncové seskupení slov jednoslabičných v %

Diagram Z-II.C

- 1 slova s přízvukem na penultimě v %
- 2 slova s přízvukem na počátku dvojslabičného slova navazujícího na předchozí takt v %
- 3 dvouslabičná slova sousedící s nepřízvučným jednoslabičným slovem v %
- 4 koncové seskupení slov jednoslabičných v %